

HUMANITIES INSTITUTE

Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

SELVI BOYLUM AL YAZMALIM / KYZYL COOLUK CALCALIM / DELBIRIM (1961) ***Cengiz Aytmatov (1928–2008)***

Kaynakçalar:

a) Kitaplar

Aytmatov, C. (2021). *Selvi Boylum Al Yazmalım*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Aytmatov, C. (2014). *Delbirim*. İçinde A. Akmatalliev (Haz.), *Cengiz Aytmatov'un Eserleri* (Cilt 1). Bişkek: Uluu Toolor.

b) Filmler

Çiçek Film / Şeref Film. (2018, December 11). *Selvi Boylum Al Yazmalım (1977) - Türkan Şoray & Kadir İnanır & Ahmet Mekin (HD)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=0u2XHF5q6pM>

Karimov, S. (2018). *Dilberim/Sarvqomat dilbarim / Kırmızı başörtülü kavak ağacım (Rusça altyazılı)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=wZCtjseBLso>

Nar Giza. (2019, April 23). *Men Tyan-Shan / Kızıl Cooluk Calcalım* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=WbOkqbegEiE>

GENEL BİLGİ

Yazar

Cengiz Aytmatov, derin edebî eserleri aracılığıyla Kırgızistan'ı dünyaya tanıtmış; Kırgız halkının kültürünü, tarihini ve toplumsal yapısını eserlerinde görünür kılmıştır. Romanları ve hikâyeleri, geleneksel değerleri, toplumsal mücadeleleri ve kırsal toplulukların gündelik yaşamını yansıtırken; cesaret, fedakârlık ve ahlaki sorumluluk gibi evrensel insanî değerleri de ele alır. Aytmatov, eserleri sayesinde uluslararası okuyuculara Kırgız mirasını daha derinlemesine tanıtmış ve gelenek ile modernleşme arasında denge kurmaya çalışan bir toplumun canlı bir portresini sunmuştur.

1928 yılında Kırgızistan'ın küçük Şeker köyünde doğan Aytmatov'un yaşam yolculuğu, hem zorluklarla hem de büyük başarılarla şekillenmiştir. Bölgesel bir yönetici olarak görev yapan babası Törekul Aytmatov, 1938 yılında Josef Stalin dönemindeki siyasi tasfiyeler sırasında idam edilmiştir. Bu kişisel trajedi, Aytmatov'un dünya görüşünü ve eserlerindeki insan, tarih ve toplum anlayışını derinden etkilemiştir.

Bu acıya rağmen eğitime büyük önem veren Aytmatov, 1946 yılında Kazakistan'ın Cambul kentindeki Veteriner Teknik Okulu'ndan, 1953 yılında ise Kırgız Devlet Tarım Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Daha sonra 1956–1958 yılları arasında Moskova'daki Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde eğitim görmüş ve burada edebî kariyeri gelişmeye başlamıştır.

Edebiyat dünyasında tanınmadan önce veteriner, köy sekreteri ve gazeteci olarak çalışan Aytmatov, 1958–1960 yılları arasında *Literaturny Kyrgyzstan* dergisinin editörlüğünü yapmış, daha sonra Moskova'da *Pravda* gazetesinin muhabiri olarak görev almıştır. Folklor unsurlarını, mitolojik anlatıları ve alegorik öğeleri modern edebî biçimlerle birleştiren eserleri, ona Sovyetler Birliği'nde ve uluslararası alanda çok sayıda edebiyat ödülü kazandırmıştır.

Bir aydın olarak toplumsal ve siyasal gelişmelere duyarlı olan Aytmatov, Mihail Gorbaçov'un perestrojka reformlarını desteklemiş; ilerleyen yıllarda Sovyetler Birliği ve bağımsız Kırgızistan adına Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, NATO ve UNESCO nezdinde diplomatik görevlerde bulunmuştur.

2008 yılında Türkiye'deki Atatürk Kültür Merkezi tarafından Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmiş, aynı yıl Kırgızistan tarafından "Aytmatov Yılı" ilan edilmiştir. Haziran 2008'de Almanya'da böbrek yetmezliği nedeniyle hayatını kaybeden Aytmatov, geride Kırgız kimliğini dünya edebiyatında temsil eden ve günümüzde de etkisini sürdüren kalıcı bir edebî miras bırakmıştır.

Eser

Aytmatov'un Türkçede *Selvi Boylum Al Yazmalım* adıyla tanınan novellası, özgün Kırgızca başlıklarıyla *Kırmızı Eşarplı Güzelim* (*Kızıl Cooluk Calcalım*) ve *Dilberim* (*Delbirim*) adlarıyla bilinmektedir. Eser, Türkçeye Mustafa Çetin tarafından çevrilmiş ve Türkiye'de *Selvi Boylum Al Yazmalım* adıyla yayımlanmıştır.

Novellanın ilk bölümü, 30 Ağustos 1959 tarihinde Sovyet Kırgızistan gazetesinde *Dolon Geçidi'nin Kanlı Yolunda* (*Dolondun kan jolunda*) başlığıyla basılmıştır.

Novellanın Rusça versiyonu ise *Kırmızı Eşarplı Kavağım* (*Topolek moy v krasnoy kosynke*) adıyla Moskova'da yayımlanan *Druzhba Narodov* dergisinin Şubat 1961 sayısında yer almıştır. Aynı yıl eser, Aytmatov'un eserlerinden oluşan *Dağların ve Bozkırların Öyküleri* (*Povesti gor i stepey*) adlı derlemeye dahil edilmiş ve bu eser, yazarın 1963 yılında Lenin Ödülü'nü kazanmasında önemli rol oynamıştır.

Novellanın tam Kırgızca versiyonu ise 22 yıl sonra, 1981 yılında Aşım Jakıpbekov tarafından Kırgızcaya çevrilmiş ve *Dilberim* (*Delbirim*) adıyla okuyucuyla buluşmuştur. Daha sonra farklı dillere çevrilen eser, uluslararası edebiyat çevrelerinde de tanınmıştır.

Olga Şartse tarafından İngilizceye çevrilen novella, 1989 yılında Moskova'daki Raduga Yayınevi tarafından *Sahip Olmak ve Kaybetmek* (*To Have and To Lose*) adıyla yayımlanmıştır.

Aytmatov'un bu önemli eseri, edebiyatın yanı sıra sinema ve televizyon alanlarında da geniş bir etki yaratmıştır.

Türk sinemasının klasiklerinden biri olan *Selvi Boylum Al Yazmalım* filmi 1978 yılında çekilmiş, aynı adlı televizyon dizisi ise 2011 yılında izleyiciyle buluşmuştur.

Eserin Sovyet dönemindeki ilk sinema uyarlaması olan *Geçit* (*Pereval*) filmi, 1961 yılında Frunze (Kırgız) Film Stüdyosu tarafından hazırlanmış ve Aleksey Saharov tarafından yönetilmiştir.

İrina Poplavskaya'nın yönettiği *Ben Tien-Şan'ım* (*Men Tyan-Şan*) adlı Sovyet renkli film 1972 yılında çekilmiştir. Özbek-Kırgız ortak yapımı *Dilberim* (*Sarvıqomat Dilbarim*) filmi ise Sarvar Karimov'un yönetmenliğinde 2018 yılında sinemaya uyarlanmıştır.

Arka Plan

Tarım Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra Çingiz Aytmatov, Kırgız Hayvancılık Araştırma Enstitüsü'nde çalışmaya başlamış ve burada üstün özelliklere sahip yeni bir süt sığırcı ırkı oluşturmak amacıyla, yüksek rakımlı bölgelerde yetişen Kırgız boğaları ile İngiltere'den getirilen yüksek süt verimli Jersey boğalarını melezleme çalışmaları yürütmüştür. Jersey boğası önce deniz yoluyla Rusya'ya, ardından trenle Kazakistan'a ve son olarak Kırgızistan'daki Talas çiftliğine ulaştırılmıştır. Aytmatov, yerel boğaları bulmak ve çiftleştirme çalışmalarına katılmak amacıyla Tanrı Dağları'na gitmiştir.

Yolculuk sırasında kabile Dolon Geçidi'nde geceleme zorunda kalmış ve burada Aytmatov bir aşk hikâyesini dinlemiştir. Şoförler, İlyas ile Baytemir'in hayatlarını, sevgi, ayrılık ve özlemle şekillenen ilişkilerini anlatmışlardır. Özellikle geçit yolculukları sırasında yaşanan bu hüzünlü aşk hikâyesi, Aytmatov'u derinden etkilemiş ve daha sonra kaleme alacağı *Kırmızı Eşarplı Güzelim* (*Kızıl Cooluk Calcalım*) adlı novellanın temel esin kaynaklarından biri olmuştur.

KIŞILAR

İlyas — şoför ve romanın ana karakteri

Asel — İlyas'ın eşi

Baytemir — yol şefi, Asel'in ikinci eşi

Kadiyça — otobüs işletmesinde sevk memuru, İlyas'a âşık genç kadın

Alibek — İlyas'ın yakın arkadaşı

Samat — İlyas ile Asel'in oğlu

Anlatıcı — gazeteci

ÖZET

İlyas, hayatında derin izler bırakan olayları bir gazeteciye anlatır. Askerlikten döndükten sonra dağlık bölgelerdeki motor deposunda şoför olarak çalışmaya başlar. Bu dönemde Asel ile tanışır. Ailesi tarafından başka bir erkekle nişanlandırılmış olan Asel ile İlyas arasında güçlü bir sevgi doğar. Birbirlerine âşık olan gençler, Asel'in düğününe birkaç gün kala birlikte kaçarlar ve evlenirler. Kısa süre sonra oğulları Samat dünyaya gelir.

İlyas ve Asel'in mutlu günleri uzun sürmez. Bir kış günü Çinli işçilerin acil taşıma talebi üzerine İlyas zorlu bir görevi üstlenir. Tehlikeli yol koşullarında römorklarla yapılan taşıma sırasında yaşanan bir sorun nedeniyle römorklardan biri yolda kalır ve İlyas onu bırakmak zorunda kalır. Bu olay, onun gururunu ve kendine olan güvenini sarsar. Eve döndüğünde yaşadığı başarısızlığı Asel'e anlatır; ancak Asel, onu teselli etmek yerine yaptığı hatayı dile getirir. Asel'in sözleri İlyas'ı kırar ve aralarında büyük bir tartışma çıkar. Bu olay, İlyas'ın iç dünyasındaki kırılmanın başlangıcı olur.

Kendini yalnız ve değersiz hissededen İlyas, motor deposunda çalışan Kadiyça'nın yakınlığına yönelir. Uzun zamandır İlyas'a ilgi duyan Kadiyça, onun yaşadığı zor dönemde yanında olur ve aralarında bir ilişki başlar. Ancak İlyas'ın bu ilişkisi gerçek bir sevgiye dayanmaz; daha çok yaşadığı hayal kırıklığından ve içsel boşluktan kaçış niteliğindedir. İlyas zamanla ailesinden uzaklaşır, içkiye yönelir ve eski hayatındaki dengesini kaybeder. Asel, İlyas'ın ihanetini öğrendiğinde büyük bir acı yaşar ve oğlu Samat'ı alarak ailesinin yanına döner.

İlyas, Kadiyça ile başka bir şehirde üç yıl birlikte yaşar. Ancak bu ilişki ona aradığı mutluluğu vermez. Aralarındaki bağ giderek zayıflar ve sonunda ayrılırlar. Daha sonra İlyas yeniden motor deposunda çalışmaya başlar ve mesleki yeteneği tekrar takdir görür.

Bir gün geçirdiği bir kaza sırasında İlyas'ı yol şefi Baytemir kurtarır. Bu olay, onu geçmişiyle yeniden karşı karşıya getirir; çünkü Baytemir'in yanında artık Asel vardır. Asel, Baytemir ile evlenmiş ve yeni bir hayat kurmuştur. Samat ise Baytemir'i babası olarak kabul etmektedir. İlyas zaman zaman oğlunu görmeye gider; ancak her ziyaretinde hem mutluluk hem de derin bir acı yaşar. Bir gün Samat'a oyuncak bir kamyon getirir ve onu yanına almak ister. Fakat çocuk ağlayarak Baytemir'in yanına döner. Bu an, İlyas'ın yalnızca Asel'i değil, oğlunun sevgisini ve ailesini de kaybettiğini anlamasını sağlar.

İlyas sonunda geçmişte yaptığı seçimlerin sonuçlarıyla yüzleşir. Asel'i unutamaz; onun hafızasındaki yeri, kırmızı eşarbyıyla zarif bir kavak ağacını andıran, kaybedilmiş büyük aşkın simgesi olarak kalır. *Selvi Boylum Al Yazmalım*, sevginin yalnızca duygu değil, aynı zamanda sorumluluk, sadakat ve emek gerektirdiğini anlatan; insanın kendi hatalarıyla yüzleşmesini konu alan güçlü bir eserdir.

OLAYLAR

Gazeteci ve Dağ Şoförü Kırgızistan'ın Narın bölgesinde bir ilkbahar günü bir gazeteci otobüsünü kaçırrı ve yoluna devam edebilmek için araç aramaya başlar. Bir akaryakıt istasyonunda genç, uzun boylu ve hafif kambur bir kamyon şoförüyle karşılaşır. Kendisinden yardım ister, hatta para teklif eder; ancak şoför bunu nazikçe geri çevirir. Gazeteci, onun güçlü ellerini, yorgun gözlerini ve sık sık dağ yoluna çevirdiği endişeli bakışlarını fark eder. Orada bulunan yaşlı bir kadın, gazeteciye bu şoförü kendi hâline bırakmasını söyler. Adamın hüznü bir hayat hikâyesi olduğunu, büyük bir sıkıntı yaşadığını ve geçmişte yerel dağ motor deposunda çalıştığını anlatır.

Dikkatsiz Şoför Kırgızistan'ın güneyine doğru yolculuk yapan gazeteci, yağmur ve dolu altında hızla ilerleyen bir kamyon görür. Direksiyon başındaki kişinin daha önce Narın'da karşılaştığı aynı şoför olduğunu fark eder. Hafif kambur şoför, kamyonun içinde yalnız başına, yüzü solgun ve gergin bir hâlde yol almaktadır. Direksiyonu sıkıca tutuşu ve dudaklarının arasındaki sigarası, içinde taşıdığı huzursuzluğu yansıtır. Daha sonra tren yolculuğu sırasında gazeteci, aynı adamı yeniden görür. Şoför, komuzuyla hüznü bir Kırgız ezgisi çalmaktadır. Gazeteci onu hemen tanır. Daha önceki karşılaşmalarını hatırlayan şoför de onu fark eder ve biraz mahcup olur.

İlyas'ın Hikâyesi Şoförün adının İlyas olduğu ortaya çıkar. İlyas, gazeteciye daha önce kendisine kırılıp kırılmadığını sorar ve onu neden arabasına almadığını açıklar. O sırada oğlunun kendisini beklediğini ve bu nedenle duramadığını söyler. Ardından hayat hikâyesini anlatmaya başlar.

Yetimhanede büyüyen İlyas, askerlikten döndükten sonra eski arkadaşı Alibek ile yeniden karşılaşır. Alibek'in yardımıyla Rıbaçiy motor deposunda işe girer ve kendisine neredeyse yeni bir Sovyet ZİL

kamyonu verilir. İlyas, bu kamyonla Tanrı Dağları'nın zorlu yollarında çalışmayı büyük bir tutkuyla benimser. Dağ yollarının tehlikesi ve özgürlüğü onun için büyük bir heyecan kaynağıdır. Ancak bir gün Issık Göl yakınındaki bir kolhozda çalışmak üzere görevlendirilir. Dağ yollarında görev yapmayı bekleyen İlyas, bunun yerine çamurlu köy yollarına gönderilmesine üzüldü ve bu durumdan büyük bir hayal kırıklığı yaşar.

Asel ile Tanışması İlyas'ın Asel ile tanışması, sıradan bir yolculuk sırasında gerçekleşir. Bir gün kolhoza malzeme götürürken kamyonu çamurlu bir yolda saplanır. Aracı kurtarmaya çalıştığı sırada yanına genç bir kadın gelir. İlyas, onu yaşlı biri sanarak yanından geçmesini ister. Ancak karşısındaki kişinin genç bir kız olduğunu anlayınca şaşırır. İnce yapılı, koyu kaşlı ve kırmızı eşarplı bu genç kadın Asel'dir. İlk karşılaşmalarında İlyas biraz kaba davranırsa da kısa süre sonra bundan pişman olur. Kamyonu kurtardıktan sonra Asel'in peşinden gider ve ondan özür diler. Önce mesafeli davranan Asel, sonunda sessizce kamyonu biner. Yol boyunca sohbet eder, birbirlerini tanırlar ve aralarında ilk karşılaşmadan doğan sıcak bir yakınlık oluşur. Köye yaklaştıklarında Asel, annesinin seslenmesi üzerine aceleyle ayrılır. İlyas, onun ardından bakarken bu genç kadının hayatında önemli bir yer edineceğini henüz bilmez.

Nişanlı Asel İlyas, motor deposuna döndüğünde arkadaşlarının şakalarına ve kendisine ilgi gösteren Kadiyça'nın yakınlığına rağmen dalgınlığını üzerinden atamaz. Akli sürekli Asel'dedir. Onun utangaç bakışları ve sakin gülümsemesi İlyas'ın hafızasında yer eder. Kadiyça, İlyas'taki değişikliği hemen fark eder. Onun düşünceli hâlini görünce meraklanır ve dikkatini çekmeye çalışır. Ancak İlyas'ın kalbinin başka bir yerde olduğunu anlar. Bir süre sonra İlyas'a Asel'in yaşadığı köye gitmesi gereken yeni bir görev verilir. Bu haber onu heyecanlandırır; fakat aynı zamanda Asel'i bir daha görememe korkusu da yaşar. Sonunda bu fırsatı kaçırmak istemez ve görevi kabul eder.

Gizli Aşk İlyas köye gittiğinde Asel'i arar, ancak onu bulamaz. Ertesi gün, daha önce kamyonunun çamura saplandığı yerde yeniden karşılaşırlar. Asel, İlyas'ı sıcak bir şekilde karşılar. İlyas onun düğün hazırlıklarını sorunca Asel, yakında evleneceğini söyler. İlyas bu haber karşısında büyük bir şaşkınlık yaşar ve onunla yeniden görüşmek ister. Asel önce bunun doğru olmayacağını düşünür; çünkü ailesi tarafından başka biriyle nişanlandırılmıştır. Ancak ikisi de birbirlerinden uzak duramaz. Geleneklerin ve aile kararlarının belirlediği hayat ile kendi duyguları arasında kalan Asel, İlyas'a duyduğu sevgiyi inkâr edemez. Böylece gizli buluşmaları başlar.

Asel'e Duyduğu Özlem İlyas'a Çin'e uzanan uzun Sincan yolu görevi verilir. Bu yolculuk düşüncesi onu sevindirmek yerine endişelendirir; çünkü Asel'den uzak kalacaktır. Onu yol kenarında kendisini beklerken hayal eder. Kamyonunu hazırlarken içinde bir suçluluk duygusu taşır; ancak yine de gitmeye karar verir. Asel'i yeniden görebileceğini ve daha sonra her şeyi açıklayabileceğini umut eder. Yol boyunca hızla ilerleyerek tarlaları ve diğer araçları geride bırakır. Asel'in köyüne vardığında yorgun düşmüştür. Etrafta yalnızca eyerlenmiş bir at görür. Köyün girişinde Asel'in annesinin yaşlı bir adamla konuşmasına kulak misafiri olur. Konuşmadan, Asel'in cuma günü evleneceğini öğrenir. Herkesin uyarılarına aldırmadan kamyonunu arızalanmış gibi gösterir; tek amacı Asel gitmeden önce onu bir kez daha görebilmektir.

Asel ile Beklenmedik Karşılaşma İlyas kamyonun basamağına oturup sigarasını içerken birden Asel'i görür. Asel, ilk karşılaştıkları yerde durmaktadır. İkisi de eski karşılaşmalarını hatırlar ve aralarında tatlı bir şakalaşma başlar. İlyas yine ona "nine" diye takılır; Asel ise gülümseyerek "Ben genç bir kızım" diye karşılık verir. Bu küçük şaka, aralarındaki heyecanı ve yakınlığı yeniden canlandırır. Birbirlerine doğru koşarlar. İlyas Asel'in elinden tutarak onu kamyonu davet eder. Asel de bu daveti kabul eder. O anda ikisinin de kaygıları, korkuları ve karşılarına çıkan bütün engeller bir anlığına unutulur. Geriye yalnızca ikisi, yol ve birlikte yaşadıkları mutluluk kalır.

Birlikte Yeni Bir Yolculuk İlyas ve Asel bozkır yollarında birlikte ilerlerken aralarındaki sevgi daha da güçlenir. Ellerin birbirine değmesi, kalplerinin heyecanla çarpmasına neden olur. Asel, İlyas'ın şapkasını düzeltir ve onun omzuna yaslanır. Bu anın mutluluğunu hissederek "Böylesi çok daha güzel" der. İlyas ise Asel'in varlığının her şeyi güzelleştirdiğini söyler. Göl kıyısından geçerken su üzerinde süzülen kuğuları görürler. Ancak kısa süre sonra bahar fırtınası başlar. Yağmur ve gök gürültüsü onları kamyonun kabinine sığınmaya zorlar. Dışarıda doğa bütün şiddetiyle devam ederken, içeride birbirlerine sarılarak korkularını ve mutluluklarını paylaşırlar. İlyas, Asel'i koruyacağına söz verir ve ona "kırmızı eşarplı kavak ağacım" diye

seslenir. Fırtına dışarıda sürerken, onlar için o an yalnızca sevgi, güven ve birlikte olmanın mutluluğu vardır. Bu yolculuk, hayatlarının en unutulmaz anlarından biri olur.

Düğün İlyas ve Asel, Issık Göl bölgesinin yollarında birlikte ilerler. Radyoda çalan *Çolpon* balesinin ezgileri, onların aşkına ve mutluluğuna eşlik eder. Asel, İlyas'ın omzuna yaslanır; İlyas ise sevdiği kadını yanına almanın verdiği sevinç ve özgürlüğü hisseder.

Motor deposuna vardıklarında İlyas'ın Asel'le birlikte gelmesi artık herkes tarafından kabul edilir. Birlikte yeni giysiler ve güzel bir şal alırlar. Yaşlılar onları kutsar, Asel'i yeni gelin olarak karşılar. Arkadaşları kamyonlarını kurdeleler ve renkli bezlerle süsler. İlyas'ın yakın arkadaşı Alibek ise yol belgesine "Düğün Yolculuğu, E167!" yazar. Kahkahalar, iyi dilekler ve mutluluk içinde İlyas ile Asel, evlilik hayatlarına başlar.

Cantay ile Karşılaşma Ancak bu mutluluk, beklenmedik bir karşılaşmayla kısa süreliğine gölgelenir. Yolda Cantay'ın kamyonu görünür; kamyonun içinde Kadiyça da vardır. İlyas onları görünce bir anda durur. Cantay, süslenmiş kamyonu bakarak neden böyle dekore edildiğini sorar. İlyas, Asel'e sarılarak bunun bir düğün olduğunu söyler. Bu sözleri duyan Kadiyça olduğu yerde kalır; yüzü solar ve yaşadığı hayal kırıklığını gizleyemez. Cantay ise durumu anlayarak yalnızca "Tebrik ederim" demekle yetinir. Bu karşılaşmadan etkilenen Asel, sessizce oradan uzaklaşır ve tarlaya doğru koşar. Koşarken tökezler. İlyas ise hem Kadiyça'nın yaşadığı acıyı hem de Asel'in bu durumdan etkilenmesini düşünerek kendini huzursuz ve suçlu hisseder.

Samat'ın Doğumu ve Yeni Hayat Bir hafta sonra İlyas ve Asel, dağ geçidinde bulunan iki odalı küçük bir eve yerleşir. Hayatları sade ama mutludur. Narın yakınlarında ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri dükkânlar, sinema ve hastane vardır. İlyas, Çin seferleri arasında evine dönüp dinlenebilir; Asel ise her gün onu bekler. Birlikte yeni yuvalarını kurarlar.

Kısa süre sonra Asel hamile kalır. Oğullarının doğduğu gün İlyas, Çin yolculuğundan dönerken karlarla kaplı dağ yollarını aşar ve büyük bir sevinçle "Bir oğlum oldu!" diye haykırır. Çocuklarına Samat adını verirler. Genç anne baba olarak büyük bir mutluluk yaşarlar. Ancak bu huzurlu dönem uzun sürmez; hayatları yeni bir sınavla karşılaşacaktır.

İlyas ve Baytemir: Dolon Geçidi'nde Sonbaharın sonlarında İlyas, yağmur ve sis altında zorlu Dolon Geçidi'ni aşmaya çalışır. Dik ve tehlikeli yollarda ilerlerken yolda kalan bir kamyonla karşılaşır. Yol şefi Baytemir'in yardımıyla aracı kendi kamyonuna bağlar ve geçidi tırmanmaya başlar. Motorlar büyük bir güçle çalışır, tekerlekler çamur içinde kayar. Zorlu yol boyunca Baytemir sakinliğini koruyarak ona yol gösterir. Son yokuşa ulaştıklarında İlyas, karşı yönden gelen bir kamyonu geçmeyi başarır. Büyük bir yorgunluk içinde olmasına rağmen zafer duygusuyla gülümser, diğer şoförle selamlaşır ve üç adam kısa bir süre bu başarının sevincini paylaşır. Baytemir'in kalma teklifini kabul etmeyen İlyas, ona teşekkür ederek yoluna devam eder. Ezilmiş şapkası, derin düşünceleri ve yorgun bedeniyle kamyonunu sürerken kendini güçlü ve özgür hisseder.

Dolon Geçidi'nde Yaşanan Sınav İlyas, eve döndüğünde Asel'e yalnızca yolda geciktiğini ve başkalarına yardım ettiğini söyler. Dolon Geçidi'ndeki zorlu yolculuktan yorgun, üzeri çamur içinde dönen İlyas'la Asel ilgilenir; hem eşine hem de küçük oğulları Samat'a bakar. Ancak İlyas sonunda römorkun yolda kaldığını anlatınca Asel, onun neden mücadeleyi bırakıp geri döndüğünü anlayamaz. İlyas'ın bu davranışını korkaklık olarak değerlendirir. Asel'in sözleri İlyas'ı derinden yaralar. Gururu kırılan ve kendini başarısız hisseden İlyas, evden çıkarak gece boyunca şehirde yalnız başına dolaşır.

Kadiyça'nın Desteği İlyas, motor deposuna döndüğünde arkadaşlarının soğuk tavırlarıyla karşılaşır. Yaşadığı hayal kırıklığı ve utanç içinde kendini yalnız hisseder. Bu sırada Kadiyça onun yanına gelir. Onu suçlamadan dinler, sakin sözlerle teselli eder ve birlikte vakit geçirirler. Kadiyça'nın ilgisi, İlyas'ın öfkesini ve kırgınlığını bir süreliğine hafifletir. O gece Kadiyça'nın yanında kalan İlyas, kendini yeniden anlaşılmış hisseder. Ertesi gün dışarı çıktığında Cantay onu görür; ancak yaşananları anlayarak sessizce uzak durur.

Başarısızlık ve Pişmanlık İlyas'ın römorklarla taşıma yapma planı çevresindekiler tarafından eleştirilir, ancak o yine de görevini tamamlamaya çalışır. Ertesi gün arkadaşları, römorku yolda bırakmasını eleştirir. Cantay ile yaşadığı tartışma sırasında küçük düşen İlyas, öfke ve utanç içinde oradan uzaklaşır. İçkiye yönelerek şehirde amaçsızca dolaşır. Kadiyça onu bulur ve yanında olur. Eve döndüğünde Asel'in sessizce

ağladığını görür. Daha sonra Alibek'in geçidi başarıyla geçtiğini öğrenince, kendi başarısızlığını ve yaptığı hataları daha açık biçimde fark eder.

İlyas'ın Ailesiyle Kadiyça Arasında Kalışı İlyas, bir süre boyunca iki farklı hayat arasında sıkışıp kalır. Bir yanda Kadiyça ile kurduğu ilişki, diğer yanda Asel ve ailesi vardır. Asel'in sevgisine ve güvenine layık olmadığını düşünür. Bazen eve sarhoş gelir, ancak Asel onu hiçbir zaman suçlamaz. Bir gün Asel, büyük bir sevinçle Samat'ın yürümeye başladığını gösterir. İlyas oğlunu kucağına alır, onun kokusunu içine çeker ve ailesine duyduğu sevgiyi yeniden hisseder. Asel'in sessiz bakışlarında hem acı hem umut vardır. İlyas, kararını vermek için evden ayrılır ve kamyonunu dağ geçidinde saklayarak hayatını yeniden düzene koymaya çalışır.

Asel'in Gidişi İlyas eve döndüğünde Samat'ın beşiğinin boş olduğunu görür. Asel, oğlunu alarak büyük ihtimalle ailesinin yanına dönmüştür. İlyas büyük bir endişe içinde Tanrı Dağları yollarına çıkar ve kamyonları hızla geçerek Asel'e yetişmeye çalışır. Köye vardığında Asel'in annesi onu kapının önünde karşılar; ancak kızgın bir şekilde onu geri çevirir, bağırır ve taş atarak uzaklaşmasını ister. İlyas çaresizce geri dönmek zorunda kalır. O gece Issık Göl kıyısında tek başına dolaşır. Soğuk ay ışığı altında yaşadığı kayıpları düşünürken Kadiyça yanına gelir ve sessizce ona destek olur.

İlyas ve Kadiyça'nın Ayrılığı İlyas ve Kadiyça üç yıl boyunca Kazakistan'daki Anarhay bozkırında birlikte yaşarlar. Ancak İlyas'ın aklı hâlâ Asel ve Samat'tadır. Oğlunun küçük ve masum gülümsemesi sık sık gözlerinin önüne gelir. Geçmişini unutamayan İlyas, sonunda Kadiyça'ya ayrılmak istediğini söyler. Kadiyça da bu ilişkinin artık devam edemeyeceğini kabul eder. İlyas onu tren istasyonuna kadar götürür. Vedalaşmaları sessiz ve hüzünlü olur. Daha sonra İlyas kuzeye, Tanrı Dağları'na doğru yola çıkar. İçinde hâlâ Asel'e ve ailesine kavuşma umudu vardır.

İlyas'ın Asel'i Arayışı İlyas, kalbi heyecan ve umutla dolu bir şekilde kamyonuyla Asel'in köyüne gelir. Yol değişmiş olsa da Asel ile birlikte geçtiği yolları ve dönemeçleri unutmaz. Köy artık eskisi gibi değildir; yeni evler yapılmış, telefon hatları çekilmiş, çocuklar okula başlamıştır. Ancak İlyas geçmişte bıraktığı hayatın izlerini aramaktadır. Köyün kapısında karşılaştığı bir kız öğrenciden Asel'i sorar. Kız, evde kimsenin olmadığını ve Asel'in yıllar önce köyden ayrıldığını söyler. Asel evlenmiş ve başka bir hayat kurmuştur. İlyas, yıllar sonra yeniden kavuşma umuduyla geldiği yerde büyük bir hayal kırıklığı yaşar.

Tanrı Dağları'na Dönüş İlyas, bozkırda yalnız başına yürürken geçmişini, Asel'i ve kaybettiği hayatı düşünür. Yeniden çalışmak için motor deposuna gitmek üzere yola çıkar, ancak içinde büyük bir pişmanlık taşımaktadır. Karlı bir gecede, yorgun ve sarhoş hâlde dağ yolunda direksiyon hâkimiyetini kaybeder. Kamyonu yoldan çıkarak hendeğe düşer. Çevredeki insanlar onu kurtarır ve "Yaşıyor, sadece sarhoş" diyerek yakındaki bir eve götürür. İçeride yanan gaz lambasının ışığında, geçmişte Dolon Geçidi'nde kendisine yardım eden yol şefi Baytemir'i tanır.

Asel ve Samat ile Karşılaşma İlyas, Baytemir'in evinde karşısında Asel'i görünce olduğu yerde kalır. Asel artık uzak ve anlaşılması zor bir hâlde durmaktadır. Küçük Samat ise merakla ona bakar. İlyas'ın içinde utanç, korku ve özlem birbirine karışır; oğluna yaklaşmak ister, ancak ne yapacağını bilemez. Baytemir onun yaralarını sararken Samat sessizce onları izler. İlyas oğlunun adını fısıldadığında büyük bir sevgi hisseder. Daha sonra semaver başında Samat ona boyadığı taşları gösterir. İlyas oğlunun elini tutar ve aralarındaki benzerliği fark ederek derin bir mutluluk yaşar.

Kaybedilen Mutluluk İlyas, Samat'ın yanında otururken büyük bir acı hisseder; çünkü ona kendi oğlu olduğunu söyleyemez. Asel çok yakındadır, ancak artık ona ulaşılmaz görünür. O gece uyuyamaz; Baytemir'in çocukla ilgilenmesini ve Asel'in sessizce ev içinde dolaşmasını izler. Sabah olduğunda Samat'ı öper ve odadan ayrılır. Daha sonra kamyonu onarılır, ancak İlyas'ın içindeki yorgunluk ve özlem geçmez. Sonunda Asel'e yalvarır: "Asel, gidelim. Samat'ı da al." Asel sessizce başını sallar: "İlyas, hayır. Yapamam." Samat annesinin eteğini çekerek "Anne, gidelim mi?" diye sorar. Asel onun saçını okşar ve İlyas, onları kaybetmenin acısıyla olduğu yerde kalır.

Son Karşılaşma İlyas, oğlu Samat'a aldığı oyuncak kamyonla yol kenarına gelir. Oğlunun hediyelediğini görünce sevineceğini ve kendisiyle kalmak isteyeceğini umut eder. Ancak Samat kısa bir süre babasına doğru koşsa

da sonunda yine Baytemir'in yanına döner. İlyas, elinde oyuncak kamyonla tek başına kalır. Oyuncak kamyonun hendeğe düşmesi, baba ile oğul arasındaki uzaklığın sessiz bir simgesine dönüşür. Samat'ın Baytemir'e sarılarak uzaklaştığını gören İlyas'ın gözlerinden yaşlar süzülür. İçindeki büyük acıyla sessizce "Demek böyle olacaktı" diye fısıldar. O an, kaybettiği ailesini geri kazanamayacağını anlar.

Baytemir ve Gazetecinin Karşılaşması Gazeteci, Kırgızistan'ın dağ yollarında çalışan işçiler hakkında haber yapmak üzere Dolon Geçidi'ne gelir. Burada büyük bir heyelan nedeniyle yol kapanmıştır. Yol şefi Baytemir'in yönetimindeki işçiler, zorlu şartlara rağmen yolu yeniden açmak için çalışmaktadır. Sakin, kararlı ve güven veren bir insan olan Baytemir, çalışmaların başında durur. Yol açıldıktan sonra gazeteciyle tanışır ve onu evine davet eder. Bu karşılaşma sayesinde gazeteci, yalnızca dağ yollarının zorluklarını değil, Baytemir'in geçmişini ve hayatında taşıdığı derin acıları da öğrenme fırsatı bulur.

Baytemir'in Hayat Hikâyesi Pamir Kırgızı olan Baytemir, daha genç yaşlarda Tacikistan'daki Pamir Karayolu'nun yapımında çalışmaya başlar. Bu dönemde Gülbara ile tanışır, evlenir ve çocukları olur. Ancak savaş çıktığında cepheye gider ve ailesinden ayrılır. Savaştan döndüğünde büyük bir felaketle karşılaşır; bir çığ evlerini yok etmiş, ailesinden geriye kimse kalmamıştır. Derin bir acı yaşayan Baytemir, mühendis arkadaşı Husainov'un yardımıyla Tanrı Dağları'nda yol yapımında çalışmaya başlar. Dağların sessizliği ona biraz huzur verse de Gülbara'yı ve çocuklarını hiçbir zaman unutamaz.

Asel'in Baytemir ile Karşılaşması Kışın soğuk bir akşamında genç bir kadın, kucağında bebeğiyle Baytemir'in çalıştığı yol istasyonuna gelir. Soğuktan korunmaya çalışan bu kadın Asel'dir. Baytemir ona yardım eder, küçük çocuğu sıcak tutmak için kucağına alır ve onları içeri götürür. Asel'in yorgun ve ince giysiler içinde olduğunu görünce kendi paltosunu verir. Acılarına rağmen güçlü kalmaya çalışan Asel, oğluna bakabilmek için mücadele eder. Baytemir ona burada kalabileceğini, çalışabileceğini ve küçük bir oda sağlayacağını söyler. Sonunda Asel ve Samat bu güvenli yerde yaşamaya başlar. Baytemir ise onların huzuru için başka bir bölüme taşınır.

Baytemir'in Yeni Hayatı Baytemir'in hayatı, Asel ve Samat ile tanıştıktan sonra değişir. Daha önce yolların ve yalnızlığın içinde yaşayan Baytemir, Samat'la birlikte Asel'e de yakınlık duymaya başlar. Asel'in sakini ve nazik kişiliği onu derinden etkiler. Ona duyduğu sevgi sessiz ve derindir; yıllardır taşıdığı yalnızlık, bu yeni bağla birlikte anlam kazanır. Samat'ın ona "baba" diye seslenmesi Baytemir'e büyük bir mutluluk verir. Bir gün Asel gitmeyi düşünür, ancak Baytemir bunu acıyla da olsa kabul eder. Sonunda Asel kalmaya karar verir ve onunla evlenmeyi kabul eder. Birlikte Samat'ın büyümesini izler, ilk adımlarına tanık olur ve yeni bir aile kurarlar.

Son Baytemir, gazeteciye Asel'in bir gün gitmek isterse onu engellemeyeceğini söyler. Çünkü onun özgürlüğüne saygı duyar; ancak Asel'i ve Samat'ı bütün kalbiyle sevdiğini de gizlemez. Bu sevgi, zorla değil, anlayış ve bağlılık üzerine kuruludur. Daha sonra gazeteci Oş'ta İlyas ile karşılaşır. İlyas, yeni bir hayat kurma umuduyla Pamirler'e gitmeye karar verdiğini anlatır. Ancak geride bıraktığı Asel'i ve yaşadığı sevgiyi hiçbir zaman unutamayacaktır. Dağlara ve Issık Göl'e sessiz bir veda ederek yoluna devam eder.

KARAKTER ANALİZİ

İlyas

İlyas, eserin merkezindeki ana karakterdir. Onun hayatı sevgi, kayıp, hatalar ve pişmanlıklar etrafında şekillenir. Asel'e duyduğu büyük aşk, Samat'a olan bağlılığı ve ailesini kaybetmenin acısı, karakterinin temelini oluşturur. Ancak Kadiyça ile yaşadığı ilişki ve yaptığı yanlış seçimler, hayatındaki en büyük kırılmaya neden olur. İlyas, kendi zayıflıkları ve duygusal kararları yüzünden sevdiği insanlardan uzaklaşır. Yaşadığı kayıp, onun için yalnızca bir ayrılık değil, hayatı boyunca taşıyacağı derin bir acıya dönüşür. Onun hikâyesi, insanın hatalarıyla yüzleşmesini ve kaybettiklerinin değerini sonradan anlamasını anlatır.

Kararlı İlyas'ın en belirgin özelliklerinden biri kararlılığıdır. Zorlu dağ yolları, ağır hava koşulları ve tehlikeli görevler karşısında kolayca vazgeçmez. Şöförlük yaptığı yıllarda cesareti, dayanıklılığı ve işine olan bağlılığıyla kendini kanıtlamaya çalışır. Başkalarının kuşkularına rağmen mücadele eder ve karşılaştığı

engelleri aşmak için çaba gösterir. Dolon Geçidi gibi zorlu yollar onun yalnızca mesleki becerisini değil, karakterindeki güçlü yönleri de ortaya çıkarır. Ancak İlyas'ın kararlılığı bazen gururuyla birleşerek onu yanlış kararlar almaya yönlendirir. Bu nedenle cesareti hem gücü hem de trajedisinin bir parçası hâline gelir.

Dürtüsel İlyas'ın karakterindeki en önemli zayıflıklardan biri, duygularıyla hareket etmesidir. Çoğu zaman olayları sakin biçimde değerlendirmek yerine öfke, gurur veya kırgınlıkla karar verir. Asel'in sözlerinden incindiği anda yaşadığı tepki, onun duygusal yapısını gösterir. Kendini başarısız ve anlaşılmamış hissettiğinde Kadiyça'nın ilgisine yönelmesi de bu zayıflığının sonucudur. İlyas, içinde bulunduğu ruhsal boşlukta kendisini değerli hissettiren bir yakınlık arar. Ancak anlık duygularla verdiği kararlar, sonunda ailesini kaybetmesine neden olur. Onun trajedisi, güçlü duygularının zaman zaman aklının önüne geçmesinden kaynaklanır.

Hassas İlyas, insanların kendisi hakkındaki düşüncelerinden derinden etkilenen hassas bir karakterdir. Başarısızlık yaşadığında veya eleştirildiğinde bunu kolayca unutamaz. Özellikle römork olayından sonra duyduğu utanç, onun üzerinde büyük bir psikolojik baskı oluşturur. Yaşadığı aşağılanmayı içine atar ve sorunlarla doğrudan yüzleşmek yerine uzaklaşmayı tercih eder. Bazen yalnız dolaşır, bazen de acısını alkolle bastırmaya çalışır. Gururu ve kırılmış onuru, davranışlarını güçlü biçimde etkiler. Bu hassas yapısı, onun sevgiye ve anlayışa ihtiyaç duyan yönünü gösterirken aynı zamanda yanlış seçimlere sürüklenmesine de neden olur.

Bağlı İlyas'ın hayatındaki en güçlü duygulardan biri bağlılıktır. Her şeye rağmen Asel'e duyduğu sevgiyi hiçbir zaman tamamen kaybetmez. Samat'a olan sevgisi de onun karakterinin önemli bir parçasıdır. Oğluya geçirdiği küçük anlar bile onun için büyük anlam taşır. İlyas'ın sevgisi yalnızca bir duygu değildir; aynı zamanda sorumluluk ve özlemle birleşen güçlü bir bağlılıktır. Ailesini kaybettikten sonra bile onları düşünmeye devam eder ve geçmişte yaptığı hataların acısını taşır. Onun bağlılığı hem yaşamına yön veren bir güç hem de kaybettiklerini sürekli hatırlatan derin bir acı hâline gelir.

Pişman İlyas'ın hayatının son dönemini belirleyen temel duygu pişmanlıktır. Kadiyça ile yaşadığı ilişki ve yaptığı yanlış seçimler nedeniyle ailesini kaybettiğini bilir. Bu hata, onun içinde kapanmayan bir yara olarak kalır. Asel'e ve Samat'a duyduğu özlem, geçmişte değiştiremediği kararların ağırlığını daha da artırır. İlyas, kaybettiklerini geri kazanmak ister; ancak bazı hataların sonuçlarının geri döndürülemediğini anlar. Yaşadığı pişmanlık yalnızca geçmişe duyduğu üzüntü değildir; aynı zamanda kendi davranışlarıyla yüzleşmesidir. Bu duygu, onun karakter gelişiminin ve trajik kaderinin en önemli unsurlarından biri olur.

Paraleller: İlyas ve Alimardon: Sevgi, Gurur ve Kaybedilen Mutlulukta Paralel Karakterler

Cengiz Aytmatov'un *Selvi Boylum Al Yazmalım* eserindeki İlyas ile Özbek yazarı Ötkir Hoşimov'un *Bahor qaytmaydi* eserindeki Alimardon To'rayev, Türk dünyası edebiyatında sevgi, gurur ve hayat karşısında yapılan seçimler bakımından paralel biçimde değerlendirilebilecek iki trajik erkek karakterdir. Her iki kahraman da gençlik dönemlerinde yetenekleri, özgüvenleri ve çevreleri üzerindeki etkileriyle öne çıkar. Ancak onların asıl sınavı başarı kazanmak değil, sahip oldukları sevgi ve mutluluğu koruyabilmektir. Hayatın getirdiği zorluklar karşısında verdikleri kararlar, zamanla kendi kaderlerini belirleyen sonuçlara dönüşür.

Ötkir Hoşimov'un *Bahor qaytmaydi* eserinin merkezindeki Alimardon To'rayev, yetenekli ve başarılı bir sanatçı olarak tanınan, ancak zamanla kendi arzuları ile hayatın gerçek değerleri arasında denge kurmakta zorlanan bir karakterdir. Gençlik yıllarında yeteneği ve başarıları sayesinde toplumun ilgisini kazanır. Fakat bu ilgi, onun kendisini hayatın merkezinde görmesine ve yakınındaki insanların değerini yeterince anlayamamasına neden olur. Alimardon'un hikâyesi, insanın dış dünyadaki başarısının her zaman içsel mutluluk anlamına gelmediğini gösterir. Zaman içinde geçmişte yaptığı seçimlerle yüzleşir ve kaybettiği sevgi, aile sıcaklığı ve huzurun değerini fark eder.

İlyas'ın yaşam çizgisi de benzer bir kırılma üzerine kuruludur. O, Asel'e duyduğu sevgiyle yeni bir hayat kurar ve ailesiyle birlikte gerçek mutluluğu yakalar. Ancak Dolon Geçidi'ndeki başarısızlık, onun kendisine olan güvenini sarsar. Mesleki yenilginin yarattığı gurur kırılması ve anlaşılmadığını hissetmesi,

İlyas'ın doğru kararlar vermesini zorlaştırır. Yaşadığı acıyla yüzleşmek yerine Kadiyça'nın sunduğu geçici teselliye yönelmesi, onu Asel ve oğlu Samat'tan uzaklaştırır.

İlyas ile Alimardon arasındaki temel paralellik, başarı ve kişisel gururun sevgi ilişkileri üzerindeki etkisinde görülür. Her iki karakter de hayatlarının belirli dönemlerinde kendi iç dünyalarındaki çatışmaların etkisiyle önemli kayıplar yaşar. Ancak bu kayıpların nedeni sevgisizlik değil, sahip oldukları değerleri koruyacak uygunluğu zamanında gösterememeleridir.

Bununla birlikte iki karakterin trajedileri farklı yönlerde gelişir. İlyas'ın hikâyesi daha çok aile bağları, sadakat ve kaybedilen aşk etrafında şekillenir. Onun acısı, Asel ve Samat ile kurduğu dünyanın yıkılmasıyla derinleşir. Alimardon'un yaşadığı çatışma ise daha çok bireysel hırslar, hayat tercihleri ve geçmişle hesaplaşma üzerinden ilerler. Biri ailesini kaybederek, diğeri ise hayatındaki gerçek değerleri geç fark ederek trajik bir sona ulaşır.

Bu nedenle İlyas ve Alimardon, sevgi, gurur ve kaybedilen mutlulukta paralel ilerleyen trajik erkek karakterler olarak değerlendirilebilir. Aytmatov ve Hoşimov, bu iki karakter aracılığıyla insanın hayatındaki en büyük kayıpların çoğu zaman dış koşullardan değil, kendi seçimlerinden ve zamanında fark edilemeyen değerlerden kaynaklandığını gösterir. Her iki eser de mutluluğun yalnızca başarıyla değil; sevgiye, aileye ve insan ilişkilerine verilen değerle korunduğunu vurgular.

Asel

Asel, eserin en güçlü kadın karakterlerinden biridir. İlyas'a ve oğlu Samat'a duyduğu sevgi, onun hayatındaki en belirleyici unsurlardır. İlyas ile birlikte olmak için toplumun beklentilerine karşı gelir ve kendi seçimini yapar. Ancak sevgisi, kendini tamamen feda etmek anlamına gelmez. İlyas'ın ihanetinden sonra kendi değerini ve onurunu koruyarak ondan ayrılır. Zorluklar karşısında sabırlı ve dayanıklı davranan Asel, hem sevgi dolu hem de güçlü bir kişiliğe sahiptir. Onun hikâyesi, sevginin yanında özsaygının ve kişisel değerlere bağlılığın da önemli olduğunu gösterir.

Cesur Asel, aşkı uğruna büyük cesaret gösteren bir karakterdir. İlyas'ın ailesi, maddi imkânları veya toplumdaki konumu olmadığını bilmesine rağmen onu seçer. Bu karar, ailesi açısından hayal kırıklığı ve toplum karşısında utanç olarak görülse de Asel kendi duygularına güvenerek hareket eder. Sevdiği insanla yeni bir hayat kurmak için alıştığı çevreden ayrılmayı göze alır. Onun cesareti yalnızca İlyas'a duyduğu sevgiden değil, kendi kararlarının sorumluluğunu taşıma gücünden kaynaklanır. Asel, zorluklara rağmen sevgisini koruyan, fedakârlık yapabilen ve hayatının yönünü kendi belirleyen güçlü bir kadındır.

Onurlu Asel, yaşadığı acılara ve ihanete rağmen onurunu koruyan bir karakterdir. İlyas'ın Kadiyça ile ilişkisini öğrendiğinde, sevgisine rağmen bu durumu kabul etmez. Kendi değerlerini ve kişisel saygınlığını korumak için zor bir karar alarak oğlunu alıp ayrılır. Bu seçim onun sevgisiz olduğu anlamına gelmez; aksine, kendisine duyduğu saygının ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Ailesinin tepkisinden ve gelecekte karşılaşacağı zorluklardan korkmadan kendi yolunu seçer. Asel'in gücü, sessiz dayanıklılığında ve yaşadığı kırılganlığa rağmen karakter bütünlüğünü koruyabilmesinde ortaya çıkar.

Cömert Asel'in karakterindeki önemli özelliklerden biri de sevgisindeki cömertliktir. O, İlyas'a karşı sevgisini hiçbir zaman yarım bırakmaz; onun zorluklarını anlamaya ve yanında olmaya çalışır. İlyas'ın geçmişini, yalnızlığını ve hayat mücadelesini bilerek onu kabul eder. Birlikte yaşadıkları dönemde sevgisini, sadakatini ve desteğini içtenlikle paylaşır. Asel'in cömertliği yalnızca yaptığı fedakârlıklarda değil, duygusal bağlılığında da görülür. Ailesinin onayını, rahatlığını ve güvenli hayatını geride bırakması, sevdiği insana ne kadar bağlı olduğunu gösterir. Ancak bu cömertlik, onun kendi onurunu ve değerlerini tamamen kaybetmesine neden olmaz.

Sadık Asel'in en belirgin özelliklerinden biri sadakatidir. O, İlyas'a duyduğu sevgiyi yalnızca mutlu zamanlarda değil, zorlukların yaşandığı dönemlerde de sürdürür. İlyas'ın geçmişini, yalnızlığını ve hayattaki mücadelelerini bilmesine rağmen onu olduğu gibi kabul eder. Ailesinin karşı çıkmasına ve toplumun beklentilerine rağmen kendi seçiminin arkasında durur. Ancak Asel'in sadakati, kör bir bağlılık değildir. İlyas'ın ihaneti karşısında sevgisini korusa da kendi değerlerinden vazgeçmez. Bu yönüyle Asel, hem sevdiği insana bağlı kalan hem de kendi onurunu koruyabilen dengeli bir karakter olarak ortaya çıkar. Onun sadakati, fedakârlıkla birlikte güçlü bir iradeye dayanır.

Dayanıklı Asel, hayatın getirdiği ağır sınavlar karşısında dayanıklılığıyla öne çıkar. Genç yaşta ailesinden ayrılarak bilinmeyen bir hayata adım atması, daha sonra eşinin ihanetinin yarattığı acıyla yüzleşmesi onun güçlü ruh yapısını gösterir. Yaşadığı hayal kırıklıklarına rağmen kendisini kaybetmez ve çocuğunun geleceğini düşünerek hareket eder. Asel'in dayanıklılığı, büyük sözlerden veya açık bir mücadeleden değil, sessiz kararlılığından kaynaklanır. O, acısını içinde taşıyarak yaşamını yeniden kurmayı başarır. Bu özelliği, onu yalnızca sevilen bir kadın değil, zorluklar karşısında kendi ayakta durabilen güçlü bir anne ve birey hâline getirir.

Baytemir

Baytemir, Tanrı Dağları'nda yol şefi olarak çalışan, sakinliği ve olgunluğu ile öne çıkan bir karakterdir. Hayatı boyunca büyük kayıplar yaşamasına rağmen insanlara karşı merhametini ve güven duygusunu korur. Geçmişindeki acılar onu sertleştirmek yerine daha anlayışlı biri yapmıştır. Baytemir, yalnızca dağ yollarını yöneten bir görevli değil, aynı zamanda çevresindeki insanların hayatına dokunan bir insandır. Asel ve Samat'a yaklaşımı, onun şefkatli ve koruyucu yönünü gösterir. İlyas'ın aksine duygularını kontrol edebilir ve zor durumlarda dengeli kararlar alabilir. Bu yönleriyle eserde olgunluk ve güven simgesi olarak yer alır.

Dayanıklı Baytemir'in yaşamı boyunca karşılaştığı zorluklar onun güçlü karakterini şekillendirir. Genç yaşta Pamir Karayolu'nun yapımında çalışmaya başlaması, ağır doğa koşullarına ve zorlu çalışma şartlarına alışmasını sağlar. Savaşta ailesini kaybetmesi ise hayatındaki en büyük sınavlardan biridir. Ancak yaşadığı acıya rağmen hayata tutunur ve görevlerini sürdürür. Baytemir'in dayanıklılığı, sorunları görmezden gelmesinden değil, onları kabullenerek yoluna devam etmesinden kaynaklanır. O, geçmişin yükünü taşımasına rağmen yaşam karşısında güçlü kalmayı başarır. Bu özelliği, onu İlyas'ın duygusal kırılganlığıyla karşılaştırıldığında daha dengeli bir karakter hâline getirir.

Sorumlu Baytemir, yaptığı işe büyük bir dikkat ve ciddiyetle yaklaşır. Dağ yollarında görev yapan bir yol şefi olarak aldığı kararların insan hayatını doğrudan etkilediğinin bilincindedir. Heyelan, kötü hava koşulları ve tehlikeli yollar karşısında soğukkanlılığını koruyarak çözüm üretir. İşçilerin güvenliğini ön planda tutar ve çalışmaların düzenli ilerlemesi için gerekli önlemleri alır. Onun liderliği yalnızca yönetme yeteneğine değil, çevresindeki insanlara karşı duyduğu sorumluluğa dayanır. Baytemir için görev, kişisel başarıdan çok güvenilir bir çalışma ortamı oluşturmak ve insanların hayatını korumaktır.

Sadık Baytemir'in karakterinde sadakat önemli bir yer tutar. Kaybettiği ailesinin hatırasına bağlı kalırken, yeni karşılaştığı insanlara da samimi bir yakınlık gösterir. Asel ve Samat'a yaklaşımı, onun sevgi ve bağlılığı nasıl ifade ettiğini gösterir. Baytemir, geçmişiyile rekabet etmek veya başkalarının yerini almak istemez; yalnızca koruyucu ve güven veren bir insan olmaya çalışır. Samat'ın ona "baba" diye seslenmesi, aralarındaki güçlü bağı ortaya koyar. Onun sadakati büyük sözlerden çok sabırlı davranışlarla kendini gösterir. Bu yönüyle Baytemir, sevginin sorumluluk ve anlayışla birleştiği bir karakterdir.

Bilge Baytemir, yaşadığı deneyimler sayesinde olaylara daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşabilen bilge bir karakterdir. Zor durumlarda öfkeyle değil, düşünerek hareket eder. İlyas'ın hatalarını anlamasına rağmen onu tamamen suçlamaz; Asel'in kararlarına da saygı gösterir. Bu yaklaşımı, onun insan ilişkilerindeki olgunluğunu ortaya koyar. Baytemir, hayatın acılarını yaşamış olmasına rağmen umudunu ve insanlara olan inancını kaybetmez. Dağ yollarında gösterdiği sakin liderlik, özel hayatındaki dengeli tutumuyla birleşir. Onun bilgeliği yalnızca yaşından değil, yaşadığı deneyimlerden çıkardığı derslerden kaynaklanır.

Kadiyça

Kadiyça, eserde tek yönlü değerlendirilemeyen karmaşık bir karakterdir. İlyas'ın zor zamanlarında ona destek olur, yaşadığı utanç ve hayal kırıklığını anlamaya çalışır. Ancak İlyas'ın Asel ile evli olduğunu bilmesine rağmen onunla ilişki kurması, karakterinin ahlaki açıdan sorgulanmasına neden olur. Kadiyça'nın davranışlarında hem sevgi hem de bencillik iç içedir. O, yalnızca olumsuz bir karakter değildir; yalnızlık, bağlılık ve sevgi ihtiyacıyla hareket eden bir insandır. Fakat kendi duygularının peşinden giderken İlyas'ın ailesinin parçalanmasına neden olan bir ilişkinin içinde yer alır.

Şefkatli Kadiyça, İlyas'ın en zor döneminde onun ruhsal durumunu anlayabilen kişidir. İlyas'ın başarısızlık, utanç ve yalnızlık duygularını fark eder; onu yargılamak yerine dinler ve destek olur. Onun ilgisi, İlyas'ın kendisini yeniden değerli hissetmesini sağlar. Kadiyça, İlyas'ın yalnızca dış görünüşteki öfkesini değil, içindeki kırgınlığı da görür. Bu yönüyle empati kurabilen ve karşısındaki insanın acısını anlayabilen bir karakterdir. Ancak gösterdiği şefkat, aynı zamanda İlyas ile kurduğu ilişkinin güçlenmesine ve olayların daha karmaşık bir hâle gelmesine neden olur.

Bağlı Kadiyça'nın en belirgin özelliklerinden biri İlyas'a duyduğu güçlü bağlılıktır. İlyas evlenmeden önce ona karşı hisler besler ve İlyas'ın Asel'i seçmesine rağmen sevgisini kaybetmez. Duygularına sadık kalan Kadiyça, sevdiği insanla birlikte olma isteğini uzun süre içinde taşır. Ancak bu bağlılık onu zor bir seçimin içine sürükler. Kendi duygularını ön plana koyması, Asel'in ve ailesinin yaşadığı acıları göz ardı etmesine neden olur. Kadiyça'nın sevgisi samimi olsa da, bu sevginin yöneldiği ilişki ahlaki açıdan sorunlu bir duruma dönüşür.

Manipülatif Kadiyça'nın sevgisi zaman zaman kontrol edici bir niteliğe bürünür. İlyas'ın en kırılgan olduğu dönemde ona yakınlaşır ve onun hayatında önemli bir yer edinir. Kendisine ihtiyaç duyulduğunu hissettiren bu ilişki, İlyas'ın Asel'den uzaklaşmasını kolaylaştırır. Kadiyça'nın amacı yalnızca zarar vermek değildir; ancak İlyas'ın zayıflığından yararlanarak onun duygusal bağımlılığını güçlendirir. Bu yönüyle karakterinde hem gerçek bir sevgi hem de farkında olarak ya da olmayarak etkileyici bir yön bulunur. Kadiyça, şefkat ile bencillik arasında kalan karmaşık bir kişilik olarak çizilir.

TEMALAR

İlişkiler

Yetimlik

Yetimlik teması, eserde yalnızca bir aile kaybı olarak değil, insanın hayatı boyunca taşıdığı bir aidiyet ve sevgi arayışı olarak işlenir. İlyas'ın çocukluğunu yetimhanede geçirmesi, onun dünyaya ve insan ilişkilerine bakışında derin izler bırakır. Aile sıcaklığından ve güven duygusundan uzak büyüyen İlyas, ilerleyen yaşamında kendisine ait bir yuva kurma isteği taşır. Bu nedenle Asel ve Samat ile kurduğu aile bağı, onun için yalnızca bir evlilik ve babalık ilişkisi değil, yıllardır aradığı sevgi ve bağlılık duygusunun karşılığıdır.

Eserde yetimlik, geçmişte yaşanan bir olay olmaktan çok, karakterin hayatındaki duygusal boşluğu temsil eder. İlyas'ın sevgiye duyduğu güçlü ihtiyaç, onun hem büyük mutluluklar yaşamasına hem de yanlış kararlar vermesine neden olur. Kendini yalnız ve başarısız hissettiği anlarda anlayış ve kabul araması, çocukluğundan gelen eksikliklerle bağlantılıdır. Ancak eser, yetimliği yalnızca bir zayıflık kaynağı olarak göstermez. Aksine, insanın sevgiye, aileye ve ait olmaya duyduğu evrensel ihtiyacı ortaya koyar.

Yetimlik teması, eserde aile kavramının değerini daha güçlü biçimde vurgular. İlyas'ın Asel ve Samat'ı kaybetmesi, yalnızca bir aşkın ve ailenin sona ermesi değildir; aynı zamanda hayatı boyunca aradığı aidiyet duygusunu yeniden yitirmesidir. Böylece yetimlik, eserde yalnızlık, sevgi arayışı ve kayıp duygularını bir araya getiren temel temalardan biri hâline gelir.

Örnek Sahne: İlyas'ın Samat'a duyduğu bağlılık, onun çocukluğunda eksik kalan aile duygusunun bir yansımasıdır. Oğluyla geçirdiği her an, yalnızca bir baba sevgisi değil, geçmişte yaşayamadığı sıcak bir yuvaya kavuşma arzusudur. Samat'ı kaybettiğinde hissettiği acı, bugünkü kaybın yanında geçmişten gelen yalnızlığın da yeniden ortaya çıkmasıdır. Bu sahneler, yetimlik temasının eserde yalnızca geçmişe ait bir durum değil, insanın bütün yaşamını etkileyen derin bir duygu olduğunu gösterir.

Aşk

Aşk teması, eserde yalnızca romantik bir bağ olarak değil, insanın hayatını değiştiren ve seçimlerini belirleyen güçlü bir duygu olarak ele alınır. İlyas ile Asel'in ilişkisi, başlangıçta tutku ve umut üzerine kuruludur. Toplumsal engellere rağmen birbirlerini seçmeleri, kendi kaderlerini belirleme arzularını gösterir. Bu sevgi, onların hayatına mutluluk ve anlam kazandırırken aynı zamanda ileride karşılaşacakları sınavların da başlangıcını oluşturur.

Eser, aşkın gerçek değerinin yalnızca güçlü duygularda değil, bu duyguyu taşıyabilme gücünde olduğunu gösterir. İlyas ve Asel'in sevgisi, yaşamın zorlukları karşısında sınanır. İlyas'ın başarısızlık ve utanç duygusuyla hareket etmesi, onu sevdiği kadından uzaklaştırır. Böylece romanda aşkın, insanın iç dünyasındaki zayıflıklarla da mücadele etmek zorunda kalan kırılmalı bir bağ olduğu görülür.

Buna karşılık Baytemir'in Asel ve Samat'a gösterdiği sevgi farklı bir biçimde sunulur. Onun sevgisi tutkulu bir başlangıçtan değil, zamanla gelişen güven, koruma ve bağlılıktan doğar. Baytemir, karşılık beklemeden destek olur ve aile olmanın yalnızca duygusal yakınlık değil, aynı zamanda sorumluluk gerektirdiğini gösterir.

Roman, aşkı hem mutluluk veren hem de insanı sınavan bir güç olarak yansıtır. İlyas'ın ve Baytemir'in sevgileri arasındaki fark, aşkın yalnızca sahip olmak değil, değer vermek ve korumak anlamına geldiğini ortaya koyar. Böylece eser, gerçek sevginin tutkuyla başladığını; ancak sabır, sadakat ve fedakârlıkla anlam kazandığını vurgular.

Örnek Sahne: İlyas, Asel'in başka biriyle evlenmeye hazırlandığını öğrendiğinde duygularından vazgeçmez. Toplumun beklentilerine ve karşılaşabileceği zorluklara rağmen Asel'i seçer. Onu ikna etmek için gösterdiği çaba, aşkının gücünü ve kararlılığını ortaya koyar. Ancak romanın ilerleyen bölümleri, yalnızca sevmenin yeterli olmadığını; sevilen kişiyi korumak ve ilişkinin sorumluluğunu taşımak gerektiğini gösterir.

Evlilik

Görücü Usulü Evlilik

Görücü usulü evlilik teması, eserde bireysel tercih ile toplumsal beklenti arasındaki çatışma üzerinden işlenir. Asel'in ailesi, onun geleceğini güvence altına almak amacıyla uygun gördükleri bir erkekle evlenmesini ister. Bu yaklaşım, geleneksel toplumlarda ailenin bireyin yaşamındaki belirleyici rolünü yansıtır. Ancak Asel, ailesinin seçtiği yolu kabul etmek yerine İlyas'la birlikte olmayı seçer. Onun kararı, yalnızca romantik bir tercihi değil, kendi duygularına ve hayatına yön verme arzusunu ifade eder.

Eser, görücü usulü evliliği tamamen olumsuz bir gelenek olarak değerlendirmez. Bazı toplumlarda bu tür evlilikler, ailelerin desteği ve ortak değerler üzerine kurularak zaman içinde güçlü bir bağa dönüşebilir. Sevgi her zaman ilk anda ortaya çıkmayabilir; kimi ilişkilerde yakınlık ve bağlılık birlikte geçirilen zaman içinde gelişebilir. Asel'in yaşadığı deneyim ise aşkın insan hayatında ne kadar güçlü bir etkiye sahip olduğunu gösterirken, yalnızca duyguların bir ilişkiyi sürdürmek için yeterli olmayabileceğini de ortaya koyar.

Bu tema aracılığıyla eser, aşk ile gelenek, bireysel seçim ile aile beklentisi arasındaki gerilimi sorgular. Asel'in İlyas'ı seçmesi cesaret ve özgürlük arayışını temsil ederken, yaşanan olaylar bir evliliğin devamında sevginin yanı sıra sorumluluk ve karşılıklı anlayışın da önemli olduğunu gösterir.

Örnek Sahne: Asel'in ailesi, onun başka bir erkekle evlenmesini planlar. Ancak Asel, kendisi için hazırlanan bu geleceği kabul etmeyerek İlyas'ı seçer. İlyas'ın maddi imkânları, ailesi ve toplumdaki konumu olmamasına rağmen onun yanında olmayı tercih eder. Bu karar, Asel'in duygularına bağlılığını ve geleneksel beklentilere karşı duruşunu gösterir. Ancak daha sonra yaşananlar, yalnızca aşkın değil, ilişkinin sürdürülebilmesi için güven ve sorumluluğun da gerekli olduğunu ortaya koyar.

Aldatma

Evlilikte aldatma teması, eserde İlyas'ın Asel ile evliliği devam ederken Kadiyça ile yaşadığı ilişki üzerinden ele alınır. İlyas'ın bu seçimi, yalnızca eşler arasındaki bir bağlılık sorununu değil, sevgi ve güven üzerine kurulan bir hayatın nasıl sarsılabileceğini gösterir. Asel ile kurduğu aile, bu ihanet sonucunda parçalanır ve İlyas yalnızca eşini değil, oğluyla kurduğu yakın bağı da kaybetme noktasına gelir. Böylece eser, aldatmanın bireysel bir karar olmasına rağmen sonuçlarının aile içindeki herkes üzerinde etkili olduğunu ortaya koyar.

İlyas'ın Kadiyça'ya yönelmesi, onun yaşadığı başarısızlık ve ruhsal kırılma döneminde ortaya çıkar. Dolon Geçidi'ndeki olaydan sonra kendini değersiz ve anlaşılmamış hissederek İlyas, sorunlarıyla yüzleşmek yerine başka bir ilişkide teselli arar. Ancak bu kaçış, yaşadığı acıyı çözmez; aksine hayatındaki en önemli

bağların zarar görmesine neden olur. Eser, böylece insanın zor anlarda verdiği kararların uzun süreli sonuçlar doğurabileceğini gösterir.

Aldatma teması, İlyas ve Asel arasındaki farklı tutumlarla daha belirgin hâle gelir. Asel, ihanete uğradığında büyük bir hayal kırıklığı yaşasa da kendi değerlerini koruyarak ayrılmayı seçer. Onun kararı, yalnızca bir evlilikten uzaklaşmak değil, kendisine duyduğu saygıyı korumaktır. İlyas ise anlık duygularının etkisiyle yaptığı seçimin sonuçlarıyla yaşamaya devam eder.

Eserde aldatma, sevginin tek başına bir ilişkiyi sürdürmeyeceğini gösteren önemli bir tema olarak işlenir. Sevgi ancak güven, sorumluluk ve bağlılıkla birlikte anlam kazanır. İlyas'ın yaşadığı kayıp, bir insanın kişisel zayıflığının yalnızca kendi hayatını değil, çevresindeki insanların kaderini de değiştirebileceğini ortaya koyar.

Örnek Sahne: İlyas, Asel ile kurduğu aile hayatına rağmen Kadiyça ile ilişki yaşamaya başlar. Asel gerçeği öğrendiğinde yaşadığı acıya rağmen sessiz bir kararlılıkla kendi yolunu seçer. Bu ayrılık, yalnızca bir çiftin arasındaki kopuşu değil, yıllar içinde kurulan aile bağlarının da zarar görmesini simgeler. Sahne, aldatmanın sevgi kadar güveni de yok edebileceğini gösterir.

Ayrılma: Ailenin Dağılması

Ailenin dağılması teması, eserde tek bir olayın sonucu olarak değil, zaman içinde oluşan kırılmaların bir sonucu olarak ele alınır. İlyas ve Asel başlangıçta sevgi ve umut üzerine kurulu bir hayat paylaşırlar. Ancak İlyas'ın Kadiyça ile gizli ilişkisi, bu birlikteliğin temelini oluşturan bağlılığı sarsar. Her ikisi de günlük yaşamlarını sürdürmeye devam etse de aralarındaki duygusal uzaklık giderek belirginleşir. İlyas'ın evden ve ailesinden uzaklaşması, Asel'in ise Samat ve evin sorumluluklarıyla yalnız kalması, aile içindeki sessiz kopuşun başlangıcını oluşturur.

Eserde aile dağılması, yalnızca ihanetin değil, insanların birbirlerinin iç dünyalarını anlayamamasının da bir sonucu olarak gösterilir. Dolon Geçidi'ndeki başarısızlık sonrasında İlyas, yaşadığı utanç ve hayal kırıklığıyla mücadele etmekte zorlanır. Asel'in onun acısını anlayamaması ve sert sözleri, İlyas'ın kendisini daha yalnız hissetmesine neden olur. Bu dönemde Kadiyça'nın ilgisi, onun için gerçek bir çözüm değil, geçici bir sığınak hâline gelir.

İlyas, başlangıçta Kadiyça ile olan ilişkisinin hayatını değiştirmeyeceğini düşünür. Ancak zamanla iki farklı hayat arasında kalır ve yaptığı seçimin sonuçlarıyla karşılaşır. Asel'e olan sevgisinin devam ettiğini fark ettiğinde eski düzenine dönmek ister; fakat gizlediği gerçek artık geri dönülmez bir noktaya ulaşmıştır. Böylece eser, aile bağlarının yalnızca sevgiyle değil, dürüstlük ve sorumlulukla da korunabileceğini vurgular.

Asel'in ayrılışı, ailenin dağılmasının en acı sonucudur. İlyas için ailesinden vazgeçmek kolay görünse de Asel, bu ilişki uğruna kendi geçmişinden ve çevresinden büyük fedakârlıklar yapmıştır. Bu nedenle ihaneti yalnızca bir eşin hatası olarak değil, kendi sevgisinin ve emeğinin karşılıksız kalması olarak görür. Eser, bu tema aracılığıyla bir ailenin dışarıdan gelen güçlerden çok, içindeki kırılmalar nedeniyle yıkılabileceğini ortaya koyar.

Örnek Sahne: İlyas bir gün eve döndüğünde kapının açık olduğunu ve evin sessizliğe büründüğünü fark eder. Asel'i arar, ancak hiçbir cevap alamaz. Alibek'ten, Jantay'ın gerçeği Asel'e anlattığını öğrenir. Büyük bir endişeyle Kadiyça'nın yanına gider; fakat artık olanları değiştiremez. Asel'in köyüne ulaştığında annesinin öfkesiyle karşılaşır. Bu sahne, İlyas'ın yaptığı hatanın yalnızca bir ilişkiyi değil, bütün aile düzenini yok ettiğini gösteren önemli bir dönüm noktasıdır.

Psikoloji

Pişmanlık

Pişmanlık, eserde İlyas'ın iç dünyasını şekillendiren temel duygulardan biri olarak işlenir. İlyas, yaptığı hatanın gerçek sonuçlarını başlangıçta tam anlamıyla kavrayamaz. Kadiyça'ya yaklaşması, sevgi arayışından çok, başarısızlık ve aşağılanma duygusunun yarattığı bir kaçış olur. Ancak Asel'in hayatından çıkması ve Samat'ın ondan uzaklaşması, İlyas'ı geçmişleriyle yüzleşmeye zorlar. Bu noktadan sonra yaşadığı acı, yalnızca kaybettiği insanlara duyduğu özlemden değil, kendi seçimlerinin sonuçlarını fark etmesinden kaynaklanır.

İlyas'ın pişmanlığı, bir eşini ve oğlunu kaybetmenin ötesinde, kendi benliğinin önemli bir parçasını yitirmesiyle ilgilidir. Asel ile kurduğu aile, onun hayattaki aidiyet ve mutluluk kaynağıdır. Bu bağın kopmasıyla birlikte kendisini geçmişinden kopmuş hisseder. Dağ yollarında yaptığı yolculuklar, onun için artık yalnızca bir meslek görevi değil, kaybettiği günlerin ve geri dönemeyeceği mutluluğun hatırlatıcısı hâline gelir.

Eserde pişmanlık, insanın kendi hatalarıyla karşılaşmasının acı verici yönünü gösterir. İlyas zamanla yaşananların yalnızca dış koşulların ya da kaderin sonucu olmadığını, kendi zayıflıkları ve yanlış kararlarıyla şekillendiğini anlar. Bu farkındalık, onun için bir dönüşüm başlangıcı olsa da kaybettiklerini geri getirmeye yetmez. Geçmişin ağırlığı, hayatının geri kalanında taşıdığı sessiz bir yük olarak kalır.

İlyas'ın yaşadığı pişmanlık, romanda yalnızca bir suçluluk duygusu olarak değil, insanın kaybettiğinden sonra değerini anladığı şeylerle yüzleşmesi olarak ele alınır. Onun hikâyesi, bazı hataların telafi edilemeyecek sonuçlar doğurabileceğini ve gerçek acının çoğu zaman kayıptan sonra başladığını gösterir.

Örnek Sahne: İlyas, Asel ve Samat'ı kaybettikten sonra geçmişte yaptığı seçimin ağırlığını anlamaya başlar. Özellikle Samat'ın Baytemir'e duyduğu yakınlığı gördüğünde, yalnızca oğlundan değil, bir baba olarak sahip olduğu yerden de uzaklaştığını hisseder. Bu an, İlyas'ın kendi hatalarıyla sessiz biçimde yüzleştiği ve geri dönüşü olmayan kaybını kabul ettiği en acı sahnelerden biridir.

Utanc: Başarısızlık

Utanc duygusu, eserde İlyas'ın ruhsal çöküşünü başlatan temel unsurlardan biri olarak görülür. Dolon Geçidi'ndeki başarısızlık, onun için yalnızca zorlu bir yolculuğun kaybı değildir; kendisini tanımladığı güç, yetenek ve saygınlık duygusunun sarsılmasıdır. Başarılı bir şoför olarak kazandığı itibar, bu olaydan sonra yerini yetersizlik hissine bırakır. Özellikle geçmişte onu kıskanan insanların başarısızlığından duyduğu memnuniyet, İlyas'ın yaşadığı kırılganlığı daha da artırır.

İlyas'ın asıl yarası, karşılaştığı zorluktan çok, bu süreçte kendisini yalnız hissetmesidir. Asel'in onun yaşadığı hayal kırıklığını anlayamaması, İlyas'ın kendi gözündeki değerini kaybetmesine neden olur. Sevdiği kadının desteğini görememesi, onda yalnızca bir eş olarak değil, bir erkek ve aile kurucusu olarak da başarısız olduğu düşüncesini güçlendirir. Bu nedenle Kadiyça'nın onu suçlamadan kabul etmesi, İlyas için gerçek bir çözüm değil, utancını geçici olarak unutturan bir sığınak olur.

Zaman geçse de İlyas'ın taşıdığı utanc kaybolmaz. Asel'in ayrılığıyla birlikte yalnızca evini değil, hayatındaki en önemli rollerden bazılarını da kaybeder. Yıllar sonra Samat'ın ona yabancı gibi yaklaşması ve Asel'in artık uzak bir insan olarak karşısında durması, geçmişteki hatalarının sonuçlarını yeniden hissettirir. Bu anlar, İlyas'ın yalnızca kaybettiği insanlarla değil, kendi geçmişiyle de yüzleştiği anlardır.

Eser, başarısızlığı dış koşullardan kaynaklanan basit bir yenilgi olarak değil, insanın kendisiyle hesaplaşmasına yol açan derin bir deneyim olarak ele alır. İlyas'ın utancı, yaptığı hataların farkına vardıkça büyüyen ve onu geçmişine bağlayan sessiz bir yük hâline gelir.

Örnek Sahne: İlyas, Samat'a oyuncak bir kamyon getirerek oğluyla yeniden yakınlaşmayı umut eder. Samat hediyeyle sevinse de İlyas'ın onunla gitme isteği karşısında Baytemir'e yönelir. Bu küçük an, İlyas için büyük bir yıkıma dönüşür. O, bir babanın sevgisinin her zaman kaybolan bağı yeniden kurmaya yetmediğini anlar. Oğlunu görmek ona mutluluk verse de aralarındaki uzaklık, geçmişte yaptığı seçimlerin en acı sonucunu gösterir.

Öfke

Öfke, eserde karakterlerin yaşadığı hayal kırıklıklarının ve derin yaraların dışa vurumu olarak işlenir. Asel'in öfkesi, İlyas'ın ihanetinden sonra ortaya çıkan kırılganlık ve incinmişlik duygusuyla şekillenir. Onun öfkesi yüksek sesli bir tepkiyle değil, aldığı kararlarla kendini gösterir. Sevdiği insanın güvenini sarsması karşısında Asel, kendi değerini korumayı seçer. Bu nedenle onun öfkesi, yalnızca acının değil, aynı zamanda onurunu ve kişisel sınırlarını koruma isteğinin bir ifadesidir.

İlyas'ın öfkesi ise daha çok kendi içindeki çatışmadan kaynaklanır. Dolon Geçidi'ndeki başarısızlık, onun yalnızca mesleki gururunu değil, kendisi hakkındaki inancını da sarsar. Güçlü ve başarılı bir şoför olarak tanınan İlyas, yenilgiyi kabul etmekte zorlanır. İçinde biriken utanc, kırılganlık ve değersizlik hissi, zamanla öfkeye dönüşür. Ancak bu öfke, gerçek sorunu çözmek yerine onu daha büyük bir yalnızlığa sürükler.

İlyas'ın yaşadığı temel sorun, duygularını sağlıklı biçimde ifade edememesidir. Kendisini savunmasız hissettiği anda anlayış aramak yerine uzaklaşmayı seçer. Böylece öfke, geçici bir tepki olmaktan çıkar ve hayatındaki önemli bağları zedeleyen bir güce dönüşür. Kadiyça'ya yönelmesi de bu ruhsal karmaşanın sonucudur.

Roman, öfkeyi yalnızca olumsuz bir duygu olarak değil, karakterlerin iç dünyalarındaki kırılmaları ortaya çıkaran bir işaret olarak sunar. Asel'in kontrollü tepkisi ile İlyas'ın ani kararları arasındaki fark, insanların acıyla baş etme biçimlerini gösterir. Eser, kontrol edilmeyen öfkenin yalnızca çevreye değil, insanın kendi hayatına da zarar verebileceğini vurgular.

Örnek Sahne: Dolon Geçidi'ndeki başarısızlığın ardından İlyas eve döndüğünde kendisini yenilmiş ve değersiz hisseder. Asel'in sözlerini bir eleştiri olarak algılar ve içinde biriken kırgınlık öfkeye dönüşür. Duygularını anlatmak yerine evden uzaklaşmayı seçmesi, hayatındaki büyük değişimin başlangıcı olur. Bu an, İlyas'ın geçici bir öfkeyle verdiği kararların uzun süreli sonuçlar doğurduğunu gösteren önemli bir dönüm noktasıdır.